

พระพิฆเนศ

เทพแห่งศิลปวิทยาการ

ประวัติความเป็นมา คติความเชื่อ และคำกล่าวสวดบูชาพระพิฆเนศ
เทพผู้มีเศียรเป็นช้าง มีพระबारมีอันไพศาล
ปกป้องคุ้มครองผู้ที่บูชาด้วยใจศรัทธาอย่างแท้จริง

นภัสนันท์

หนังสือคือ อัญมณีแห่งปัญญา

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

นักสันนัท์.

พระพิมเนศ เทพแห่งศิลปวิทยาการ.--กรุงเทพฯ : เพทาย, ๒๕๕๓.
๑๒๘ หน้า.

๑. พระพิมเนศ. ๒. เทพปกรณัมฮินดู. I. ชื่อเรื่อง.

๒๕๕๓.๕๑๓

ISBN ๙๗๘-๖๑๑-๕๒๕-๐๑๒-๗

ประธานกรรมการ	พล.อ.วิชา ศิริธรรม
ประธานกรรมการบริหาร	ฉัตรเฉลิม เฉลิมชัยวัฒน์
ที่ปรึกษากฎหมาย	อนันต์ แยมเกษร น.บ., นศ.ม.
ผู้จัดการสำนักพิมพ์	สมบัติ สุทธิจิต
บรรณาธิการบริหาร	ลาวัณย์ เฉลิมชัยวัฒน์
บรรณาธิการต้นฉบับ	มิ่งขวัญ ลีจุฬารักษ์
กองบรรณาธิการ	จรีวรรณ ราชเมณี
	ศิริพร พงศ์สันต์วิภา สิริตา ปรักกโมตม
พิสูจน์อักษร	สุจิตรา อ้อพูน
ออกแบบปก	มหาชาติ ใหม่สมสุข
ศิลปกรรม	Evolution Art
พิมพ์	บริษัท โรงพิมพ์มิตรสัมพันธ์กราฟฟิค จำกัด

© สงวนลิขสิทธิ์ ห้ามลอกเลียนไม่ว่าส่วนหนึ่งส่วนใดของหนังสือ
นอกจากจะได้รับอนุญาตจาก สำนักพิมพ์เพทาย

จัดพิมพ์ สำนักพิมพ์เพทาย
จัดจำหน่าย บริษัท ไพลินบุ๊กเน็ต จำกัด

๘๑ ถนนเสรีไทย แขวงมีนบุรี เขตมีนบุรี กรุงเทพฯ ๑๐๕๑๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๕๕๐ ๑๙๑๙ โทรสาร ๐ ๒๕๕๐ ๑๘๑๘

www.pailinbooknet.com Email : info@pailinbooknet.com

ราคา ๙๙ บาท

คำนำสำนักพิมพ์

พระพิณเนศ มหาเทพผู้มีบารมีอันไพศาล ผู้มีเศียรเป็นช้าง มีพระวรกายใหญ่โต เป็นเทพในศาสนาพราหมณ์และฮินดูที่มีผู้คนบูชากราบไหว้มากมายองค์หนึ่ง และมีใช้แต่เฉพาะในวงของผู้ที่นับถือศาสนาพราหมณ์หรือฮินดูเท่านั้น แต่ในสังคมไทยเราซึ่งนับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ ก็ยังนับถือบูชาองค์พระพิณเนศ โดยเฉพาะในฐานะครูผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ทั้งยังทรงเป็นเทพผู้ขจัดอุปสรรคทั้งปวงอีกด้วย

ซึ่งในหนังสือ พระพิณเนศ เทพแห่งศิลปวิทยาการ เล่มนี้ ได้รวบรวมประวัติ คติความเชื่อ และการบูชาพระพิณเนศ มีผู้บูชากันอย่างแพร่หลาย เหมาะกับผู้ที่สนใจศึกษาเรื่องราวของเทพต่างๆ ของฮินดู และผู้ที่บูชาองค์พระพิณเนศ ซึ่งหากผู้ใดบูชาด้วยใจบริสุทธิ์และด้วยความศรัทธาอย่างจริงใจ เชื่อว่าสิ่งดีๆ จะต้องบังเกิดกับชีวิตบุคคลนั้นแน่นอน

ปรารภนาดี
บรรณาธิการ

คำนำ

การนับถือพระพิฆเนศในประเทศไทยนั้นมีมาช้านาน จากประวัติและหลักฐานต่างๆ ที่แสดงถึงความเชื่อและการบูชาพระพิฆเนศนั้นมีมาตั้งแต่สมัย สุโขทัยเลยทีเดียว ซึ่งพระพิฆเนศนั้นชาวไทยได้รับเอาความเชื่อมาอยู่ในชีวิตประจำวันมากกว่าเทพเจ้าองค์อื่นๆ โดยเฉพาะการนับถือพระองค์ในฐานะครูผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทั้งปวง จนมีหลายๆ หน่วยงานได้นำเอารูปพระพิฆเนศมาเป็นสัญลักษณ์ อาทิ กรมศิลปากร วิทยาลัยนาฏศิลป์ เป็นต้น

การที่คนกราบไหว้บูชาพระพิฆเนศย่อมเกิดจากความรู้สึกรักจากภายในจิตใจ ทำให้ขออบอาณาเขตที่บารมีของพระพิฆเนศแผ่ไปถึง คืออาณาจักรแห่งมิตรภาพ มิตรไมตรี แม้แต่หมู่มาร เมื่อเข้าสู่อาณาเขตแห่งบารมียังสิ้นฤทธิ์ด้วยกระแสแห่งความเมตตา ทั้งหมดนี้คือ คุณอันวิเศษภายในของพระพิฆเนศที่มีมาแต่ดั้งเดิม พระพิฆเนศนับเป็นเทพเจ้าที่มีบารมีสูง พระองค์มีอิทธิฤทธิ์ในด้านปัญญา เป็นเทพเจ้าแห่งสันติและความสุข

ด้วยเหตุนี้ หากเคารพบูชาท่านด้วยความบริสุทธิ์และจริงใจแล้ว จึงไม่น่าแปลกใจเลยที่จะมีสิ่งดีๆ บังเกิดขึ้นแก่ชีวิตของท่าน ตลอดจนเป็นแสงสว่างนำทางไปสู่ความสำเร็จที่รออยู่ข้างหน้า

โอม ศรีกะเณศายะ นะมะฮา

นภัสนันท์

สารบัญ

คติความเชื่อพระพิษณุในประเทศไทย	๙
ตำนานกำเนิดพระพิษณุ	๑๔
ที่มาของงาช้างเดียว	๒๒
สถานภาพพระพิษณุ เทพแห่งความเป็นสากล	๒๖
ความสำคัญของสัญลักษณ์ : ความหมายในเชิงปรัชญา	๓๑
พระพิษณุตามรยานโศลก ๓๒ รูปแบบ	๓๕
อวตารสำคัญ ๘ ปาง แห่งพระพิษณุ	๕๑
คาถาบูชา ๑๐๘ พระนามแห่งพระพิษณุ	๕๗
ปางพระพิษณุที่นิยมบูชา	๗๓
การบูชาพระพิษณุที่ถูกต้อง	๗๘
พิธีกรรมและวันสำคัญในการบูชาพระพิษณุ	๘๖
คาถาบูชาพระพิษณุด้วยโศลก ๘ บท	๑๐๒
คาถาบูชาพระพิษณุประจำวันเกิด	๑๐๖
อานิสงส์การบูชาพระพิษณุ	๑๑๑
การเข้าหาพระพิษณุ : เทวาลัยสถานและเทวรูปของพระพิษณุ	๑๑๗

อัม อัม อัม อัม อัม อัม อัม อัม อัม อัม อัม อัม อัม อัม อัม อัม

คติความเชื่อพระพินนาศ ในประเทศไทย

อัม อัม อัม อัม อัม อัม อัม อัม อัม อัม อัม อัม อัม อัม อัม อัม

“ขอน้อมนมัสการแด่องค์พระศรีคเณศ

ขอน้อมนมัสการ พระคณนายก

พระผู้ซึ่งมีงาข้างเดียว มีกายอันยิ่งใหญ่

มีผิวพรรณประหนึ่งทองคำที่ร้อน

มีท้องใหญ่ มีพระเนตรอันไพศาล”

จากบทสรรเสริญบูชาพระพินนาศ เทพเจ้าผู้มิเคยเป็นช้าง มีงาข้างเดียว มีพระวรกายสีทอง มีท้องอันใหญ่โต ในมือทรงถือขมโมทกะ มีหนูเป็นบริวาร มีพระबारมีอันไพศาลที่คอยปกป้องคุ้มครองให้กับผู้ที่บูชาด้วยใจที่ศรัทธา การนับถือพระพินนาศในประเทศไทยนั้นมีความเป็นมาอันยาวนานสืบเนื่องจากการนับถือเทพฮินดูในประเทศไทยนั้นมีความเป็นมายาวนานตั้งแต่สมัยสุโขทัย กษัตริย์ราชวงศ์พระร่วงทรงทำนุบำรุง ให้ความสำคัญและสนพระทัยในด้านศาสนา ประกอบกับศาสนาพราหมณ์มีส่วนเสริมในการปกครองในราชสำนัก มีการประกอบพิธีกรรมตามคัมภีร์พระเวทที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ดินแดนต่างๆ ของประเทศไทย โดยเฉพาะบริเวณภาคกลางนั้นได้รับอิทธิพลเขมรทั้งทางด้านการเมือง การปกครอง ศาสนา และศิลปะ

อัม

วัฒนธรรม การนับถือลัทธิเทวราช มีความเชื่อว่ากษัตริย์เป็นองค์สมมติเทพ สำหรับการนับถือองค์พระพิฆเนศในสมัยสุโขทัยได้รับอิทธิพลจากขอม แต่เสื่อมคลายลงไปโดยเฉพาะในรัชสมัยของพระมหาธรรมราชาลิไทที่ศาสนา พุทธเฟื่องฟูมาก

สมัยอยุธยา ศาสนาฮินดูได้กลับมามีความสำคัญในราชสำนักอีกครั้ง จากหลักฐานทางวรรณกรรมและโบราณคดีที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนา พราหมณ์มีอยู่มากมาย พิธีกรรมและหลักธรรมบางประการของศาสนา พราหมณ์ได้เข้ามาผสมผสานอยู่ในพิธีกรรมของราชสำนัก ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ช่วงปี พ.ศ. ๒๑๙๙-๒๒๓๑ จากพงศาวดาร พระองค์ ทรงให้เหล่าพราหมณ์ประกอบพิธีตรียัมปวาย ซึ่งได้โปรดเกล้าฯ ให้จัดขึ้นใน พระราชวังกรุงศรีอยุธยา จัดว่าเป็นยุคเฟื่องฟูของศาสนาพราหมณ์อย่าง แท้จริง ในยุคนี้มีการหล่อพระพิฆเนศและพระเทวกรรม คือ พระพิฆเนศใน ฐานะที่เป็นครูช่าง พระพิฆเนศได้กลับมามีบทบาทสำคัญในราชสำนักกรุง ศรีอยุธยา เกี่ยวเนื่องด้วยการคชกรรม และยังมีคติความเชื่อที่ได้รับจากขอม คือ เป็นเทพผู้ขจัดอุปสรรค เป็นเทพที่ต้องบูชาก่อนอื่นในพิธีกรรมเพื่อความ สะดวกราบรื่น รวมถึงเป็นเทพแห่งการประพันธ์คัมภีร์ต่างๆ โดยเฉพาะโคลง เจลิมพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ที่แต่งโดยพระศรีมหาสถ รัตนกวีบุโรหิตเชื้อสายพราหมณ์ ในคำประพันธ์มีบทสรรเสริญและขอพรเทพ- เจ้าในศาสนาพราหมณ์ทุกพระองค์ รวมถึงพระพิฆเนศด้วย

สมัยรัตนโกสินทร์ ในช่วงต้น การศึกษาในเรื่องเทพเจ้าของฮินดูยังไม่ กว้างขวางมากนัก โดยจะกล่าวถึงพระพิฆเนศในด้านที่มีความเกี่ยวพันกับ ช่าง เช่น คำฉันท์ดุश्ฎีสังเวยกล่อมช่าง แสดงให้เห็นถึงพระพิฆเนศในทาง

คชกรรมเป็นหลัก นอกจากนี้ในด้านงานศิลปกรรมก็มีการเขียนภาพพระ
พินาศในพระอุโบสถวัดสุทัศนเทพวราราม หรือภาพแกะสลักบนประตูไม้ที่
วัดเพลงวิปัสสนา เขตบางกอกน้อย โดยยังคงเป็นเรื่องราวของนารายณ์สิบ
ปาง ซึ่งภาพเหล่านี้มาจากตัวอย่างในตำราภาพเทวรูปและเทวดานพเคราะห์
ในศาสนาพราหมณ์ เป็นแบบอย่างของช่างเขียนที่ใช้เป็นต้นแบบในการเขียน
ลายเส้นรูปเทพเจ้าแทบทุกพระองค์ จากหลักฐานทางเอกสาร พระราชนิพนธ์
ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ยังคงเป็นคติความเชื่อแบบ
เก่าที่มีอยู่ในเรื่องพระนารายณ์สิบปางเช่นกัน และพระองค์ก็จะทรงนับถือพระ
พินาศอยู่ไม่น้อย เพราะเมื่อเสด็จประพาสชวาก็ทรงนำองค์พระพินาศขนาด
ใหญ่ของที่นั่งกลับมาด้วย และยังคงจัดแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
พระนครจนถึงปัจจุบัน

การนับถือพระพินาศเป็นเทพแห่งศิลปวิทยาการ ได้เริ่มต้นอย่าง
จริงจังและแพร่หลายในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
เนื่องจากพระองค์โปรดการประพันธ์และกวีนิพนธ์มากมาย จึงทรงยกย่องพระ
พินาศเป็นเทพแห่งศิลปวิทยาการ ในเบื้องต้นพระองค์ได้ทรงนำคุณสมบัตินี้
เป็นพระสุรัสวดีมาแต่เดิมรวมเข้ากับพระพินาศ และพระองค์ได้โปรดเกล้าฯ
ให้สร้างเทวาลัยพระพินาศสำหรับกรุงรัตนโกสินทร์ขึ้นเป็นครั้งแรก ณ
พระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม เมื่อทรงตั้งวรรณคดีสโมสรได้ก็ทรง
พระราชทานเทวรูปพระพินาศเป็นตราประจำสถาบัน เมื่อมีการจัดตั้งกรม
ศิลปากรก็ได้รับตราเทวรูปพระพินาศมาเป็นตราประจำกรมจนถึงปัจจุบัน
พระพินาศจึงกลายมาเป็นเทพแห่งศิลปวิทยาการของไทยนับแต่นั้นเป็นต้น
มา

ความนิยมในการบูชาพระพิฆเนศได้แพร่หลายไปยังประชาชนทั่วไป มีคติในการตั้งศาลพระพิฆเนศขึ้นตามสถานที่ราชการและเอกชน ห้างร้านต่างๆ ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย เทวรูปพระพิฆเนศได้ประดิษฐานไว้ ณ เทวสถานกระจายอยู่ทั่วประเทศ พระพิฆเนศได้กลายมาเป็นเทพที่เกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยมากที่สุดองค์หนึ่ง โดยนับถือให้ท่านเป็นองค์ประธานในการประกอบพิธีกรรมมากมาย เช่น พิธีไหว้ครูนาฏศิลป์ โขน ละคร พิธีครอบครูเรียนสรรพวิทยาต่างๆ เชื่อกันว่าต้องกล่าวบูชาพระพิฆเนศเสียก่อนจึงจะเป็นสิริมงคล ทำกิจการใดๆ สำเร็จตามความมุ่งหมาย ขอพรด้านการศึกษาเล่าเรียน ขอปัญญาความรู้ ขอตำแหน่งหน้าที่การงาน การเงิน ด้านการปิดเป่าอุปสรรคทุกข์ภัย และแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้ประสบผลสำเร็จแต่อย่างไรก็ตาม การอธิษฐานขอพรจากพระพิฆเนศที่ไม่เกินวาสนาบารมีย่อมสำเร็จได้ในทุกสิ่ง แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับกุศลผลบุญและแรงอธิษฐานของแต่ละบุคคลที่ได้สั่งสมมา ซึ่งย่อมมีไม่เท่ากัน

จึงกล่าวได้ว่า พระพิฆเนศเป็นมหาเทพที่มีความดีพร้อม เป็นเทพแห่งปราชญ์และความรอบรู้สรรพวิชาวิทยาการต่างๆ ในทุกตำราล้วนให้ความสำคัญกับพระพิฆเนศว่ามีอิทธิฤทธิ์มาก มีความเฉลียวฉลาด มีคุณธรรม คอยช่วยเหลือและปกป้องจากสิ่งชั่วร้าย และเป็นยอดกตัญญูต่อบิดามารดา ที่สำคัญ แม้พระพิฆเนศจะเป็นเทพที่มีความเก่งกาจสักปานใด หากแต่ท่านไม่เย่อหยิ่งทะนงตัว กลับเป็นเทพที่สงบนิ่ง ถือเป็นสมบัติอันประเสริฐประการหนึ่งของผู้ที่เป็

